

IQTISODIYOTNING RAQOBATBARDOSHLILIGINI OSHIRISHDA KLASTER USULINI QO‘LLASH YO‘NALISHLARI

Toshmamatova Zuhra Shermatovna

Guliston davlat universiteti talabasi

Bahromova Dilfuza Olimjonovna

Guliston davlat universiteti talabasi

Annotatsiya. *Klasterlarning tashkil etilishi ishlab chiqarish zanjiri rivojlanishiga, xom ashyoni chuqur qayta ishlashni ta'minlashga xizmat qiladi. Ishlab chiqarishda o'ziga xos innovatsion yondashuv sifatida baholangan bu tuzilma paxtachilik-to'qimachilik sanoatida amalga oshirilishi maqolada yoritib berilgan.*

Kalit so'zlar. *Agrar soha, klaster, raqobatbardosh, yengil sanoat, innovatsiya, paxtachilik-to'qimachilik klasteri.*

Bugungi kunda har bir sohada innovatsiya va izlanish yangi yutuqlarga erishish, mustahkam raqobatni yo'lga qo'yishda muhim omil bo'lmoqda. Xususan, mamlakatimizda agrar sohani isloh qilish, qishloq xo'jaligida ham zamonaviy usullardan oqilona foydalanish ijobiy samaralar bermoqda. Masalan, qishloq xo'jaligida klaster usulining joriy etilishi yerni shudgorlashdan hosilni yetishtirishgacha, xom ashyodan tayyor mahsulotgacha bo'lgan jarayondagi ko'p bosqichli kompleks yondashuv tizimini yaratdi. Ayniqsa, yengil sanoat korxonalarining xom ashyo yetishtirish manbai sanalgan dehqon va fermer xo'jaliklari bilan hamkorligini yanada mustahkamlashda mazkur usul yaxshi natijalar bermoqda.

So'nggi o'n yillikda butun dunyoda iqtisodiyotning raqobatbardoshliligini oshirishning keng tarqalgan usullaridan biri – klaster usulidan keng foydalanilayotir. Klaster strategiyasi Yevropa ittifoqi tomonidan keng targ'ib qilinayapti. Yevrokomissiya ittifoq hududida klaster rivojlanishini yanada qo'llab-quvvatlamogda. Mutaxassislarning fikricha, klasterlarning tashkil etilishi ishlab chiqarish zanjiri rivojlanishiga, xomashyoni chuqur qayta ishlashni ta'minlashga xizmat qiladi. Bozor munosabatlari sharoitida faoliyatning bu taxlit yo'lga qo'yilishi o'z navbatida ishlab chiqarilayotgan tovar tannarxi pasayishiga, uning sifati yaxshilanishiga, tarmoqning raqobatbardoshligi yanada oshishiga imkon beradi.

Hozirgi paytda yurtimizda ham klasterlar barpo etishga kirishilganida shu kabi omillar hisobga olingani tayin. Ishlab chiqarishda o'ziga xos innovatsion yondashuv deya baholangan bu tuzilma dastlab yurtimiz paxtachilik-to'qimachilik sanoatida amalga kiritilmoqda.

Ma'lumki, paxtachilik mamlakatimiz qishloq xo'jaligining yetakchi tarmog'i sanaladi. Har yili katta-katta maydonlarga paxta ekilib, mavsumda 3 million tonnadan ziyod paxta xom ashyosi yig'ishtirib olinadi. Yurtimiz hududining serquyosh ekani esa yetishtirilayotgan tolaning a'lo sifatlarga ega bo'lishini ta'minlayapti, har jihatdan pishiq va cho'ziluvchan tola, undan tayyorlangan to'qimachilik va tikuvchilik mahsulotlari esa jahon bozorida nihoyatda qadrlanadi. Ushbu mahsulotni tashqi bozorga chiqarmay, to'lig'icha o'zimizda qayta ishlashni tashkil etish esa yuqori iqtisodiy samara beradi. Sohada amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar ham ana shu imkoniyatdan unumli foydalanishga qaratilgan. Klasterlar esa bu borada samarali yechim bo'la oladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 15 sentyabrdagi PQ-3279-sonli "Sirdaryo viloyatida zamonaviy paxtachilik-to'qimachilik klasterini barpo etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori ko'ra «Bek cluster» MChJ QK tarkibiga kiruvchi qishloq xo'jaligi tashkiloti (keyingi o'rinlarda — qishloq xo'jaligi tashkiloti) tomonidan paxta va boshqa qishloq xo'jaligi ekinlari yetishtirish uchun 18,0 ming gektar (shulardan 13,0 ming gektari Mirzaobod tumanida va 5,0 ming gektari — Xovos tumanida) sug'oriladigan yerlarni ajratib berilgan.

Zamonaviy majmuada paxta xomashyosi yetishtirish va boshqa turdagi qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarish, ularni chuqur qayta ishlashni yo'lga qo'yish ko'zda tutilgan. Asosiysi, ishlab chiqarishni zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etishga ustuvor ahamiyat qaratiladi. Mutaxassislarning e'tiroficha, klasterlar negizida bir qancha korxonalar yagona texnologik zanjirga birlashadi. Bunda ilm-fan, ta'lim va ishlab chiqarishning integratsiyalashuvi kuzatiladi.

Klasterda kechadigan munosabatlarni o'ziga xos kooperatsiyaga o'xshatish mumkin. Haqiqatan, bu tuzilmada yetishtiruvchi, xizmat ko'rsatuvchi va ishlab chiqaruvchi korxonalar mustahkam hamkorlikka kirishadi. Bundan esa hamma birdek manfaatdor. Agar paxtachilikni qiyos oladigan bo'lsak, yetishtiruvchi, ya'ni dehqonga sifatli xomashyo yetkazib berish vazifasi qo'yiladi. Fermer bu talabni bajarsa hamda qancha ko'p hosil yetishtirsa, shuncha ko'p daromad ko'radi. Sodda qilib aytganda, fermer yuzaki, ya'ni faqat shartnomani uddalash uchun emas, manfaatdorligini his etib ishlaydi. Qayta ishlash korxonasi esa endilikda olayotgan xom ashyosi ma'qul darajada bo'lishini so'rashga haqli. Klasterda paxta xomashyosi barcha bosqichdan o'tgach, a'lo sifatli, raqobatbardosh, eksportbop mahsulotga aylanadi.

Sirdaryo viloyatida ham ushbu yangilikni joriy etishga ilk hozirlik ishlari ko'rilmoqda. Yangi tartibga asosan, sinov tariqasida viloyatdan namunali hududlar tanlab olindi. Ularda faoliyat ko'rsatayotgan paxtachilikka ixtisoslashgan fermer xo'jaliklari bevosita yengil to'qimachilik korxonalari bilan xomashyo yetkazib berish bo'yicha kelishuvga erishadi. O'z navbatida ishlab chiqaruvchi dehqonni zarur urug'lik, yonilg'i-moylash materiallari bilan ta'minlaydi, oldindan bo'nak pullari taqdim etadi. Bir so'z bilan aytganda, klasterlar

sohada innovatsiyalarni qo'llashning muhim vositasi bo'lib xizmat qiladi, zamonaviy quvvatlar soni ko'payishi, hududlar raqobatbardoshligi oshishi, iqtisodiy yuksalishiga sharoit yaratadi. Bunday loyihalarni amalga oshirish natijasida pirovard mahsulotning xaridorga yetib borishi ham tezlashadi, ishlab chiqarish mahsuldorligi ortadi, aloqador sub'ektlar o'rtasida hamkorlik munosabatlari kuchayadi.

FOYDALANILGAN ADABIYATLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug', hayoti yorug' va kelajagi farovon bo'ladi. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2019. – 488 b.
2. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег. - М.: Прогресс, 1978. –Б. 117.
3. Самуэльсон П. Экономика.- М.: МГУП “АЛГОН” ВНИИСИ. 1992.-С. 204.
4. Yusupov A. Xorijiy investitsiyalar - korxonalar iqtisodiy taraqqiyot omili. /J. Bozor, pul va kredit. 2014, №11.